

Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU

NTNU	Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU	Side	Dato
		1 av 11	01.01.2012
Informasjons- sikkerhet		Godkjent av	Erstatter
		<<Rektor>>	

NTNU	Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU	Side	Dato
		2 av 11	01.01.2012
Informasjons- sikkerhet		Godkjent av	Erstatter
		<<Rektor>>	

Innledning	3
1 Lover og forskrifter	3
2 Ansvar og roller	4
3 Anskaffelse, utvikling og vedlikehold av IKT-løsninger.....	6
4 Universell utforming av innhold.....	6
5 Rapportering og avvikshåndtering	7
6 Forvaltning	7
7 Referanser	7
Politikk for universell utforming av IKT ved NTNU	9

NTNU	Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU	Side	Dato
		3 av 11	01.01.2012
Informasjons-sikkerhet		Godkjent av	Erstatter
		<<Rektor>>	

Innledning

Det overordnede dokumentet – *Politikk for universell utforming av IKT ved NTNU* – beskriver hvilket formål NTNUs ledelse har med sitt arbeid for universell utforming av IKT ved NTNU og hvilke konkrete mål som settes for dette.

Dette dokumentet – *Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU* – beskriver ansvar og roller i arbeidet med universell utforming av IKT og fastlegger de overordnede prinsippene for ivaretagelse og vedlikehold av universell utforming av IKT ved NTNU.

Rutiner og retningslinjer for implementering av prinsippene er gitt i egne dokumenter. I prinsippdokumentet er de overordnede rutinene og andre interne styrende og utførende dokumenter for universell utforming av IKT-systemer referert i *kursiv*.

Alle referanser er samlet i dokumentet *Referanser for universell utforming av IKT ved NTNU*. Referansedokumentet inneholder en liste over rutiner for implementering av universell utforming av IKT, referanser til offentlige lover og forskrifter og andre dokumenter som er viktig for arbeidet med universell utforming av IKT ved NTNU.

1 Lover og forskrifter

- 1.1 NTNU skal tilfredsstillere de krav som fremkommer i de til enhver tid gjeldende lover og forskrifter som vedrører universell utforming av IKT.
- 1.2 Universell utforming av IKT reguleres foreløpig gjennom tre lover: universitets- og høyskoleloven (UHL), diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (DTL) og Lov om offentlige anskaffelser. NTNU berøres av disse bestemmelsene både som utdanningsinstitusjon og som arbeidsgiver.
- 1.3 Både lovtekster og forskrifter har rom for tolkninger om hvor grensene for NTNUs plikter om universell utforming av IKT til enhver tid går. NTNU skal ha et ambisjonsnivå som går ut over bestemmelser i lov og forskrift når dette er formålstjenlig for NTNU. Tolkninger av NTNUs plikter i henhold til lover og forskrifter finnes i dokumentet *Retningslinjer for universell utforming av IKT ved NTNU*.
- 1.4 Aktuelle lover
 - 1.4.1 Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (DTL)
Universell utforming hjemles i §§ 9 og 11. I §9 heter det at “*Offentlig virksomhet skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming innenfor virksomheten (...) med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene, herunder informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), slik at virksomhetens alminnelige funksjon kan benyttes av flest mulig*”. DTL §16 hjemler tilsynsansvar og tidsfrister for universell utforming av IKT.

NTNU	Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU	Side	Dato
		4 av 11	01.01.2012
Informasjons- sikkerhet		Godkjent av	Erstatter
		<<Rektor>>	

- 1.4.2 Universitets- og høyskoleloven (UHL)
UHL §4-3 *Læringsmiljø*, punkt i, slår fast at det i utformingen av det fysiske arbeidsmiljøet skal sørges for at læringsmiljøet er utformet etter prinsippet om universell utforming. Kunnskapsdepartementet har slått fast at fysiske forhold inkluderer IKT slik som i forståelsen av DTL §9.
- 1.4.3 Lov om offentlige anskaffelser
Universell utforming hjemles i lov om offentlige anskaffelser §6. Bestemmelsen lyder som følger: “*Statlige, kommunale og fylkeskommunale myndigheter og offentligrettslige organer skal under planleggingen av den enkelte anskaffelse ta hensyn til livssykluskostnader, universell utforming og miljømessige konsekvenser av anskaffelsen*”.
- 1.5 Forskrifter og tilsyn
- 1.5.1 En ny forskrift til UHL § 9 (IKT-delen) og § 11 vedrørende avgrensning og tilsynsansvar for universell utforming av IKT, ventes ferdig i 2012. Forvaltning av bestemmelsene i UHL § 4-3 er overlatt til den enkelte utdanningsinstitusjon.
- 1.5.2 Fornøyings- administrasjons- og kirkedepartementet (FAD) har det overordnede ansvaret for statens IKT-politikk. FAD har pekt ut Direktoratet for forvaltning og IKT (DIFI) som tilsynsorgan, og DIFI skal dermed føre tilsyn med at kravene i DTL § 11 overholdes.

2 Ansvar og roller

- 2.1 Rektor har det formelle ansvaret for universell utforming av IKT ved NTNU.
- 2.2 Rektor har det formelle ansvaret for å oppdatere dokumentene *Politikk for universell utforming av IKT ved NTNU* og *Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU*, og å føre tilsyn med at tilhørende retningslinjer og standarder følges opp i organisasjonen som helhet.
- 2.3 Organisasjonsdirektør er delegert ansvaret for universell utforming av IKT ved NTNU.
- 2.4 Organisasjonsdirektør har ansvar for å revidere politikken og prinsippene, minimum hvert annet år, eller ved endringer i lovverk eller standarder.
- 2.5 Ansvar for utarbeidelse og vedlikehold av underliggende retningslinjer kan delegeres.
- 2.6 Ledere for NTNUs enheter er ansvarlige for å påse at politikk, prinsipper og retningslinjer til universell utforming av IKT følges ved enheten.
- 2.7 Ledere ved NTNUs enheter har overordnet ansvar for å sikre at sine IKT-løsninger følger vedtatt politikk, prinsipper og retningslinjer for universell utforming av IKT når løsninger skal anskaffes, oppgraderes eller utvikles.
- 2.8 Ledere ved NTNUs enheter har overordnet ansvar for at det føres tilsyn med at gjeldende lovgivning og interne retningslinjer for universell utforming følges opp i anskaffelser, utvikling og bruk av IKT-løsninger.

NTNU	Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU	Side	Dato
		5 av 11	01.01.2012
Informasjons- sikkerhet		Godkjent av	Erstatter
		<<Rektor>>	

- 2.8.1 Personalsjef er ansvarlig for at det føres tilsyn med at gjeldende lovgivning og interne retningslinjer for universell utforming følges opp i organisasjonen som helhet for IKT-løsninger knyttet til personalområdet.
- 2.8.2 Studiesjefen er ansvarlig for at det føres tilsyn med at gjeldende lovgivning og interne retningslinjer for universell utforming følges opp i organisasjonen som helhet for IKT-løsninger knyttet til studieadministrasjon og for IKT-løsninger rettet mot studenter.
- 2.8.3 Økonomi- og eiendomsdirektør er ansvarlig for at det føres tilsyn med at gjeldende lovgivning og interne retningslinjer for universell utforming følges opp i organisasjonen som helhet for IKT-løsninger knyttet til eiendom, regnskap og økonomi.
- 2.8.4 IT-sjefen er ansvarlig for at det føres tilsyn med at gjeldende lovgivning og interne rutiner på universell utforming følges opp i organisasjonen som helhet for sentrale IKT-løsninger anskaffet, utviklet og/eller vedlikeholdt av IT-avdelingen.
- 2.8.5 Arkivleder er ansvarlig for at det føres tilsyn med at gjeldende lovgivning og interne retningslinjer for universell utforming følges opp i organisasjonen som helhet for IKT-løsninger knyttet til arkivområdet.
- 2.8.6 Bibliotekdirektør er ansvarlig for at det føres tilsyn med at gjeldende lovgivning og interne retningslinjer for universell utforming følges opp i organisasjonen som helhet for IKT-løsninger knyttet til bibliotek.
- 2.8.7 HMS-sjef er ansvarlig for at det føres tilsyn med at gjeldende lovgivning og interne retningslinjer for universell utforming følges opp i organisasjonen som helhet for IKT-løsninger knyttet til HMS-området.
- 2.8.8 Dekaner og instituttledere er ansvarlig for at det føres tilsyn med at gjeldende lovgivning og interne retningslinjer for universell utforming følges opp for IKT-løsninger anskaffet eller utviklet ved sine fakulteter og institutter.
- 2.8.9 Kommunikasjonssjefen har redaktøransvar for NTNUs eksterne web og intranett og har et særskilt ansvar for å tilby organisasjonen opplæring i universell utforming av innhold, samt føre tilsyn med at innholdsprodusenter følger opp retningslinjer for universell utforming av IKT.
- 2.9 Ansatte, studenter og andre personer tilknyttet NTNU plikter å overholde *Politikk for universell utforming ved NTNU* og *Prinsipper for universell utforming ved NTNU* med tilhørende rutiner ved utvikling eller anskaffelse av IKT-løsninger som omfattes av lovverk eller interne krav.

Systemforvalter

- 2.10 Systemforvalter har ledelses- og prosessansvar - herunder ansvar for utvikling og vedlikehold av IKT-løsninger eller infrastrukturen og for kontroll av produksjon og innhold. Den enkelte enhetsleder er ansvarlig for å utpeke systemforvalter og/eller prosesseier for egne/interne IKT-løsninger innen eget ansvars- og virksomhetsområde.

NTNU	Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU	Side	Dato
		6 av 11	01.01.2012
Informasjons- sikkerhet		Godkjent av	Erstatter
		<<Rektor>>	

- 2.11 Systemforvalter er ansvarlig for å spesifisere krav til universell utforming ved anskaffelse, utvikling og vedlikehold av IKT-løsninger, samt krav til informasjonen som behandles av systemet.
- 2.12 Systemforvalter er ansvarlig for å påse at dokumentasjon av krav og kravoppfyllelse til universell utforming finnes og vedlikeholdes.

3 Anskaffelse, utvikling og vedlikehold av IKT-løsninger

Krav til universell utforming ved anskaffelse av IKT-løsninger

- 3.1 Utredninger av krav til nye eller til forbedringer av eksisterende IKT-løsninger, skal spesifisere krav til universell utforming. IKT-løsninger omfatter operativsystemer, infrastruktur, tjenester, standardssystemer/hyllevare (eventuelt tilpasset NTNU) og egenutviklede systemer.
- 3.2 Krav til universell utforming skal inngå i kravspesifikasjon ved IKT-prosjekter og/eller anskaffelser av IKT-løsninger. Avvik fra politikk og prinsipper skal begrunnes, godkjennes og dokumenteres.
- 3.3 Ved kjøp av IKT-løsninger skal *anskaffer* verifisere at IKT-løsningene er universelt utformet i henhold til gjeldende politikk, prinsipper og retningslinjer. Hvis IKT-løsningen ikke er universelt utformet, skal vurdering av tiltak dokumenteres før IKT-løsningen eventuelt kjøpes inn. Innkjøp av IKT-løsninger som ikke tilfredsstillter kravene til universell utforming, skal begrunnes og dokumenteres. Eventuelle kontrakter med leverandør skal også omfatte krav til universell utforming.

Universell utforming i utvikling og vedlikehold av IKT-løsninger

- 3.4 IKT-løsninger som utvikles for/av NTNU, skal tilfredsstillere krav til universell utforming, og testing og validering skal gjennomføres før produksjonssetting. Se punkt 3.2 for håndtering av eventuelle avvik.
- 3.5 IKT-arkitekturen skal tilfredsstillere kravene stilt i de overordnede IT-arkitekturprinsipper for offentlig sektor, se Stortingsmelding nr. 19 (2008-2009) og referanser fra websidene til Direktoratet for forvaltning og IKT.
- 3.6 Programvare skal testes og aksepteres formelt av systemforvalter og driftsansvarlig før programvaren settes i drift.

4 Universell utforming av innhold

- 4.1 Kommunikasjonsavdelingen skal utarbeide og vedlikeholde et regelsett for hvordan innholdsprodusenter skal forme innhold i tråd med vedtatte retningslinjer for universell utforming. Regelsettet skal blant annet beskrive god bruk av tabeller, bilder, lenketekster og multimedieinnhold (bilder, lyd, video).

NTNU	Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU	Side	Dato
		7 av 11	01.01.2012
Informasjons- sikkerhet		Godkjent av	Erstatter
		<<Rektor>>	

5 Rapportering og avvikshåndtering

Ansvar for rapportering

- 5.1 Alle brukere, kontraktører og tredjepartsbrukere kan rapportere brudd og mulige brudd på politikk for universell utforming av IKT-løsninger. Rapporteringen går linjevei som gitt i NTNUs rutiner for avviksrapportering. Systemforvalter har ansvar for å tilrettelegge for rapportering, for eksempel gjennom epost, web-klient eller lignende.

Administrasjon av avvik og forbedringer

- 5.2 Det skal være utarbeidet rutiner for avvikshåndtering. Det skal i avvikshåndteringen foreslås utbedringer for IKT-løsninger som er omfattet av politikk for universell utforming. Ansvar for utarbeidelse av rutiner tillegges systemforvalter.
- 5.3 Administrasjon av avvik og forbedringer utføres i henhold til NTNUs rutiner for avvikshåndtering. Avvik behandles videre av aktuell systemforvalter av IKT-løsningen.

6 Forvaltning

- 6.1 Det skal være utarbeidet planer som dekker kritiske/viktige informasjonssystemer som må følge politikk og prinsipper for universell utforming. Planene skal inneholde hvordan avvik i systemer skal håndteres eller fjernes.
- 6.2 Den enkelte enhet er ansvarlig for utarbeidelse og vedlikehold av planer for lokale systemer.
- 6.3 IT-avdelingen er ansvarlig for utarbeidelse og vedlikehold av en overordnet plan som omfatter fellessystemer og virksomhetsomfattende systemer.
- 6.4 Planene testes og oppdateres periodisk for å sikre at de er dekkende, og sikre at ledelse og ansatte forstår gjennomføringen.

7 Referanser

- Politikk for universell utforming av IKT ved NTNU
 - <https://www.ntnu.no/wiki/display/uniutform/Politikk+for+universell+utforming+av+IKT+ved+NTNU>
- Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU
 - <https://www.ntnu.no/wiki/display/uniutform/Prinsipper+for+universell+utforming+av+IKT+ved+NTNU>
- Referanser for universell utforming av IKT ved NTNU
 - <https://www.ntnu.no/wiki/display/uniutform/Referanser+for+universell+utforming+av+IKT+ved+NTNU>
- Retningslinjer for universell utforming av IKT ved NTNU
 - <https://www.ntnu.no/wiki/display/uniutform/Retningslinjer+for+universell+utforming+av+IKT+ved+NTNU>

NTNU	Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU	Side	Dato
		8 av 11	01.01.2012
Informasjons- sikkerhet		Godkjent av	Erstatter
		<<Rektor>>	

- Lovdata
 - <http://www.lovdata.no/>
- Difis websider
 - <http://difi.no>

Vedlegg

Politikk for universell utforming av IKT ved NTNU

Visjon og verdigrunnlag

Universell utforming er å utforme produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming. Regjeringen har erklært at Norge skal være universelt utformet innen 2025, og at strategien om universell utforming gjelder på alle samfunnsområder. Universell utforming er et virkemiddel for likestilling og deltakelse, og som medfører økt kvalitet for alle innbyggere og for Norge som samfunn. Lover, forskrifter, standardiseringsverktøy og et bredt spekter av tiltak og konkrete virkemidler bygger opp under hovedmålet. Universell utforming av IKT er et viktig nasjonalt delmål i denne sammenheng.

NTNUs strategi og visjon for 2011-2020 er *Kunnskap for en bedre verden*. Strategien slår fast at NTNU skal møte store sammensatte samfunnsutfordringer, fremme likeverd og bidra til mangfold og likestilling i arbeidsliv og egen virksomhet, og ha et arbeids- og læringsmiljø preget av respekt og omtanke. NTNUs utdanning skal skje i et rikt og inkluderende læringsmiljø.

På bakgrunn av nasjonale mål og NTNU sin egen strategi, verdigrunnlag og teknologiske hovedprofil, er universell utforming av IKT derfor et arbeidsfelt hvor NTNU skal ha et høyt ambisjonsnivå og en klart definert politikk. NTNU har derfor vedtatt følgende visjoner:

- *NTNU skal innen 2020 sørge for universell utforming av all informasjon og informasjons- og kommunikasjonsteknologi, slik at alle studenter og ansatte har likeverdig tilgang til informasjon og kan ta i bruk nødvendige IKT-baserte støttesystemer til studier og arbeid ved NTNU.*
- *NTNU skal være ledende blant norske utdanningsinstitusjoner i å utvikle og ta i bruk universelt utformet teknologi i studiesammenheng.*

NTNU skal gjennom en overordnet og fastlagt politikk vedtatt av rektor (dette dokumentet), og med et sett underliggende og komplementerende dokumenter i form av dynamiske prinsipper og retningslinjer, arbeide aktivt og målrettet for å nå visjonene om universell utforming av IKT ved NTNU. NTNU skal følge det som til enhver tid er gjeldende norsk lovgivning med tilhørende forskrifter og standarder innenfor IKT. NTNU skal som teknologisk universitet lede an i utviklingen, og ha ambisjoner ut over gjeldende lover, standarder og avgrensninger.

NTNU	Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU	Side	Dato
		9 av 11	01.01.2012
Informasjons- sikkerhet		Godkjent av	Erstatter
		<<Rektor>>	

NTNU	Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU	Side	Dato
		10 av 11	01.01.2012
Informasjons- sikkerhet		Godkjent av	Erstatter
		<<Rektor>>	

NTNU ser brudd på NTNUs overordnede politikk for universell utforming av IKT som diskriminerende for NTNUs studenter og ansatte, og skadelig for NTNUs omdømme. Overtredelse av NTNUs politikk for universell utforming av IKT og vedtatte krav til universell utforming av IKT vil derfor være et tillitsbrudd mellom brukeren og NTNU.

NTNUs politikk for universell utforming av IKT gjelder alle enheter ved NTNU.

Omfang og avgrensning

Følgende definisjon av IKT ligger til grunn for arbeidet:

Med informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) menes teknologi og systemer av teknologi som anvendes til å uttrykke, skape, omdanne, utveksle, lagre, mangfoldiggjøre og publisere informasjon, eller som på annen måte gjør informasjon anvendbar (Kilde: DTL). Innen IKT er universell utforming et dynamisk begrep som vil endre seg med ny teknologi og økt kunnskap.

For NTNU vil universell utforming av IKT i hovedsak dreie seg om

- eksternweb
- intranett
- læringsstøttesystemer og andre studentnære systemer
- portaler og selvbetjeningsløsninger knyttet til ansettelsesforhold
- AV-teknologi til bruk i studiesammenheng, for eksempel i undervisning

Kravene til universell utforming gjelder alle nyanskaffelser eller hovedoppgraderinger av systemer som er ment til allmenn bruk for studenter og ansatte. Eksisterende IKT-systemer skal være universelt utformet innen 2020.

Kravene til universell utforming gjelder ikke spesifikk og fagnær programvare som ikke er beregnet på allmennheten, og programvare som ikke er egnet for universell utforming. Ved oppdatering av NTNUs prinsipper og retningslinjer for universell utforming av IKT, skal NTNU følge den teknologiske utviklingen slik at universelt utformede løsninger velges der det er mulig. Prinsippene og retningslinjene vil også definere hva som menes med universell utforming av IKT innenfor ulike områder.

NTNU	Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU	Side	Dato
		11 av 11	01.01.2012
Informasjons- sikkerhet		Godkjent av	Erstatter
		<<Rektor>>	

Mål for universell utforming av IKT

NTNU har et høyt ambisjonsnivå for implementering av universell utforming av IKT. NTNU skal

- ivareta ansattes, studenters og andre brukeres krav til universelt utformede systemer og tjenester.
- innarbeide rutiner for å sørge for at NTNUs informasjon og informasjonssystemer tilfredsstillende krav og mål til universell utforming av IKT.
- følge gjeldende lover, forskrifter, retningslinjer og standarder for universell utforming av IKT.
- etablere eierskap til universell utforming av IKT ved NTNU.
- stille krav om universell utforming ved innkjøp og utvikling av IKT-løsninger.
- motivere ledelse, ansatte, studenter og andre brukere til å utvikle kunnskap og kompetanse om universell utforming av IKT.

Tilhørende dokumenter

Prinsipper for universell utforming av IKT ved NTNU beskriver ansvar og roller for universell utforming og fastlegger de overordnede prinsippene for ivaretagelse og vedlikehold av universell utforming ved NTNU. Prosedyrer og rutiner for implementering av prinsippene er lagt til dokumentet *Retningslinjer for universell utforming av IKT ved NTNU*.

Revideringshistorikk

Dato	Hva er endret	Hvem endret
03.06.2014	Oppdaterte navn på enheter og nye stillingstitler på ledere.	Tone Kvenild, Kommunikasjonsavdelingen